

**PRIPOMIENKY A DOPORUČENIA PORADNE PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ
PRÁVA A CENTRA PRE REPRODUKČNÉ PRÁVA
K NÁVRHU ZÁKONA O ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI, SLUŽBÁCH
SÚVISIACICH S POSKYTOVANÍM ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI A O
ZMENE A DOPLNENÍ NIEKTORÝCH ZÁKONOV:**

31.marec 2004

K materiálu č. 02755-1/2003, predkladateľ Minister zdravotníctva SR

Toto stanovisko obsahuje ďalšie pripomienky Poradne pre občianske a ľudské práva a Centra pre reprodukčné práva k revidovanému návrhu zákona o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „návrh zákona“) a nadväzuje na pripomienky a doporučená, ktoré sme Ministerstvu zaslali dňa 13. novembra 2004 v rámci pripomienkového konania k návrhu zákona.

Úvodom považujeme za potrebné zdôrazniť skutočnosť, že je potrebné, aby zároveň so schválením návrhu zákona o poskytovaní zdravotnej starostlivosti boli prijaté aj legislatívne opatrenia, ktoré by zabezpečovali prístup k rôznym druhom antikoncepcie (vrátane sterilizácie) občanom v hmotnej núdzi. Domnievame sa, že je nevyhnutné, aby štát vytvoril mechanizmy a vypracoval systém finančnej pomoci, prostredníctvom ktorej sa zabezpečí dostupnosť antikoncepčných metód pre osoby v sociálnej a hmotnej núdzi.

II. Pripomienky k vybraným ustanoveniam Návrhu zákona o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

• **K návrhu § 6 ods. 1 :**

Ustanovenie §6 odst. 1 písm. a) stanoví povinnosť ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka poskytnúť poučenie „osobe, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť alebo inej osobe, ktorú si táto osoba určila“.

Uvedená formulácia je podľa nášho názoru v rozpore s medzinárodnými dohovormi, ktorými je SR viazaná. Podľa Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a biomedicíne (viď článok 5 vysvetľujúca správa str. 35) má byť poučenie **VŽDY** poskytnuté **PACIENTOVI**. Doporučujeme preto uvedené ustanovenie preformulovať tak, aby spojka „alebo inej osobe“ bola v texte nahradená slovom „prípadne aj inej osobe“. Upozorňujeme tiež, že zo súčasného znenia zákona nevyplýva presný spôsob, akým by si osoba, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, mala „inú osobu“ určiť.

Ustanovenie §6 ods. 1 písm. b) návrhu zákona stanovuje povinnosť ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka, ak neposkytne poučenie osobám uvedeným v písmene a), poskytnúť poučenie zákonnému zástupcovi, opatrovníkovi alebo osobe, ktorá má maloleté dieťa v pestúnskej starostlivosti, ak osobou, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť je maloleté dieťa, osoba zbavená spôsobilosti na právne úkony alebo osoba s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony.

Uvedené ustanovenie je v rozpore s Dohovorom o ochrane práv dieťaťa. Takisto podľa Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne má byť braný do úvahy aj názor maloletého dieťaťa „vo zvyšujúcej miere“ a úmerne k jeho veku a stupňu zrelosti má právo byť aj ono poučené o zákroku, najmä o zákroku závažnej povahy. Dohovor navyše neustanovuje minimálnu vekovú hranicu, ani neodkazuje na jeho „rozumovú vyspelosť“ ako významný faktor.

Dohovor taktiež neustanovuje, že osoba zbavená spôsobilosti na právne úkony z dôvodu duševnej poruchy by sa mala účastniť na rozhodovacom procese v takom rozsahu „ako je to možné“. Ustanovuje povinnosť poskytovateľa vysvetliť význam a okolnosti lekárskeho zákroku takejto osobe a potom získať jej názor.

Doporučujeme preto upraviť uvedené ustanovenia návrhu zákona v tom zmysle, že aj osoba maloletá a osoby zbavené právnej spôsobilosti alebo s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony majú právo byť poučené a má im byť umožnené zúčastniť sa rozhodovacieho procesu s ohľadom na ich vek a vyspelosť, bez ohľadu na ich špecifický vek. Podobne ustanovenia by mali umožniť osobám, ktoré sú zbavené spôsobilosti na právne úkony alebo im je spôsobilosť na právne úkony obmedzená podieľať sa na rozhodovaní v najväčšom možnom rozsahu.

- **K návrhu § 6 ods. 3:**

Ustanovenie § 6 ods. 3 stanovuje, že každý kto má právo na poučenie podľa odseku 1, má právo poučenie odmietnuť.

V záujme právnej istoty a ochrany záujmov pacientov doporučujeme, aby v prípade ak pacient odmietne právo na poučenie, sa tento úkon zaznamenal v písomnej forme.

- **K návrhu § 6 ods. 5 b)**

Ustanovenie stanovuje, že informovaný súhlas dáva zákonný zástupca, ak osobou, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, je osoba nespôsobilá dať informovaný súhlas; takáto osoba sa podieľa na rozhodovaní v najväčšej miere, ktorú dovoľujú jej schopnosti

Uvedené ustanovenie neobsahuje bližšiu špecifikáciu, akým spôsobom ošetrojúci zdravotnícky pracovník posúdi schopnosti osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas podieľať sa na rozhodovaní. Z tohto dôvodu navrhujeme toto ustanovenie o uvedené doplniť.

Podľa Dohovoru o biomedicíne a Deklarácii práv pacientov WHO, slobodný a informovaný súhlas pacienta, alebo v prípade maloletej osoby, resp. osoby s duševnou poruchou, zákonného zástupcu je bezpodmienečný pre akýkoľvek zdravotný zákrok.

- **k návrhu § 6 ods. 7**

Ustanovenie § 6 ods. 7 stanovuje, že pri pochybnosti o spôsobilosti poskytnúť informovaný súhlas podľa ods. 5 písm. a) ošetrojúci zdravotnícky pracovník vopred overí túto spôsobilosť primeraným a preukázateľným spôsobom.

Návrh zákona predsa v ust. § 6 ods. 5 písm. b) stanovuje, čo v prípadoch ak osoba nie je spôsobilá dať informovaný súhlas. Keďže návrh zákona už uvedené zahŕňa nie je potrebné, aby dával tak značnú právomoc posudzovania spôsobilosti pacienta do rúk ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka, navyše bez špecifikácie spôsobu, akým by prípadne overoval danú spôsobilosť. Z vyššie uvedených dôvodov považujeme toto ustanovenie nielen za nadbytočné, ale aj v rozpore s medzinárodnými záväzkami a vyššie uvedenými ustanoveniami a ako také ho navrhujeme ho z návrhu zákona vypustiť.

- **k návrhu § 6 ods. 8**

Ustanovenie § 6 ods. 8 zakotvuje právo každého, kto je oprávnený dať informovaný súhlas, ho aj odmietnuť alebo ho kedykoľvek odvolať.

V súlade s Dohovorom o biomedicíne môže osoba, ktorej je poskytovaná zdravotná starostlivosť, kedykoľvek svoj súhlas slobodne zrušiť. V medzinárodných dohovoroch nie je zakotvené právo odmietnuť právo na informovaný súhlas. Je možné odmietnuť právo na poskytnutie informácií, t.j. na poučenie, tak ako je to upravené v ust. §6 ods. 3 návrhu zákona, nie je však možné vzdať sa práva na poskytnutie informovaného súhlasu. Navrhujeme preto uvedené ustanovenie upraviť a preformulovať.

- **k návrhu § 6 ods. 9**

Ustanovenie §6 ods. 9 návrhu zákona vymenováva prípady pri ktorých sa informovaný súhlas nevyžaduje. V písmene a) sa ako jeden z prípadov stanovuje neodkladná starostlivosť, ak nemožno včas získať informovaný súhlas, ale ho možno predpokladať

Uvedené ustanovenie navrhujeme prepracovať. Domnievame sa, že ustanovenie má za cieľ riešiť prípady tzv. núdzových situácií. V súlade s článkom 8 Dohovoru o biomedicíne, ak v dôsledku núdze nie je možné získať zodpovedajúci súhlas, môže sa lekárske zákroky uskutočniť bezodkladne v záujme zdravia danej osoby. Určite by bolo potrebné bližšie vyšpecifikovať, aké prípady sa považujú za stav núdze.

V písmene b) sa uvádza ako ďalší prípad, keď informovaný súhlas nie je nutný, i prípad ochranného liečenia uloženého súdom podľa osobitného predpisu.

Uvedené ustanovenie je podľa nášho názoru značne všeobecné. Doporučujeme, aby boli v zákone stanovené určité obmedzenia, teda aby bolo určené, že pri niektorých závažných zákrokoch vykonaných na osobách v rámci ochranného liečenia sa vyžaduje informovaný súhlas.

Ďalej upozorňujeme, že toto ustanovenie - hlavne v prípadoch uvedených pod písm. b) a c), umožňuje široké výnimky povinnosti informovaného súhlasu a porušuje základné právo pacienta na rovnosť a zákaz diskriminácie pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Ako bolo uvedené vyššie, informovaný súhlas je vždy nevyhnutný k akémukoľvek lekárskeму zákroku, s limitovanými výnimkami, ktoré *nezahŕňajú* prípady, kedy pacient trpí nákazlivou chorobou alebo vyžaduje ochranné liečenie. Podľa európskeho práva a medzinárodných ľudskoprávných štandardov, majú všetci pacienti právo na lekársku starostlivosť na základe princípu rovnosti a nediskriminácie. Stanovením výnimky informovaného súhlasu pre osoby šíriace nákazlivú chorobu porušuje toto ustanovenie právo jednotlivca na rovnosť a ochranu pred diskrimináciou.

Navrhujeme preto celé ustanovenie modifikovať v súlade s uvedenými princípmi.

- **k návrhu § 6 ods. 10**

Ustanovenie stanovuje, že spôsob poučenia, obsah poučenia a ďalšie tam uvedené sú súčasťou zápisu do zdravotnej dokumentácie.

Podľa nášho názoru je nevyhnutné, aby zákon odkazoval na nariadenie vlády, ktoré by malo stanoviť podrobnosti. Jeho súčasťou by napríklad mali byť štandardizované formuláre.

- **k návrhu § 40 ods. 2**

Z navrhovaného ustanovenia vyplýva, že v prípade osôb nespôsobilých dať informovaný súhlas – maloletá osoba, osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony a osoba s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony, sa sterilizácia vykoná len na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu alebo rozhodnutia súdu na základe žiadosti zákonného zástupcu.

Tu by sme chceli upozorniť na to, že by z rozhodovacieho procesu nemali byť celkom vyčlenené uvedené nespôsobilé osoby. Tak ako sme už uviedli v našich pripomienkach k návrhu § 6, názor maloletej osoby sa má brať do úvahy vo zvyšujúcej miere úmerne k jej veku a stupňu zrelosti (Dohovor o právach dieťaťa) . Čo sa týka pacientov s duševnou chorobou, ktorí sú zbavení spôsobilosti na právne úkony, alebo ktorých spôsobilosť je obmedzená, vyžaduje sa aby bol získaný aj názor takéhoto pacienta a aby takýto pacient zahrnutý do rozhodovacieho procesu „tak, ako je to možné“ (Dohovor o biomedicíne). Písomná žiadosť na vykonanie sterilizácie osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas by mala odrážať, dokumentovať tento rozhodovací proces, do ktorého boli preukázateľne zahrnuté aj nespôsobilé osoby.

A preto sa z uvedeného dôvodu domnievame, že písomná žiadosť u takýchto osôb by mala byť prejavom **v prvom rade** vôle osoby nespôsobilej, ktorá bola náležite v zmysle zákona poučená a zároveň prejavom vôle jej zákonného zástupcu.

- **k návrhu § 40 ods. 3**

Uvedené ustanovenie, tak ako je navrhované nie je celkom v súlade so smernicou Medzinárodnej federácie gynekológov a pôrodníkov o informovanom súhlase týkajúcom sa sterilizácie (FIGO). Informáciu o rizikách pokračujúcej plodnosti alebo budúceho tehotenstva, ktorá je obsahom písm. e) ods. 3, smernica FIGO neobsahuje. Práve pri tomto bode existuje riziko, že bude zo strany lekárov zneužívané a to hlavne v prípadoch žien, ktoré už viac krát rodili cisárskym rezom. Podľa našich skúseností, ešte stále u niektorých gynekológoch prevláda názor, že po dvoch pôrodoch cisárskym rezom hrozí ruptúra maternice a tým smrť matky aj plodu.

Aby sa predišlo tomuto riziku a zároveň aby boli splnené aj medzinárodné štandardy, navrhujeme písm. e) v ods. 3 § 40 z textu vypustiť.

- **k návrhu § 40 ods. 5**

Sterilizácia musí byť **vždy** založená na žiadosti a jej nevykonanie by nemalo byť podmienené žiadnou kontraindikáciou. Informovaný súhlas, ako ho vyžaduje medzinárodné právo, by mal byť základom akéhokoľvek lekárskeho zákroku. Dokonca i v prípadoch, keď žiadosť jednotlivca o sterilizáciu môže byť v rozpore s medicínskym úsudkom lekára, musia byť rešpektované hodnoty pacienta.

Svetová zdravotnícka organizácia ustanovuje, že „pre sterilizáciu neexistujú žiadne zdravotné podmienky, ktoré by úplne obmedzovali schopnosť pacienta pre sterilizáciu. Niektoré podmienky a okolnosti naznačujú, že určitá opatrnosť by mala byť prijatá...“. Svetová zdravotnícka organizácia poskytuje zoznam takýchto podmienok a okolností.

Návrh zákona by mal odrážať tieto medzinárodné štandardy. Preto navrhujeme toto ustanovenie návrhu zákona odstrániť.